

TOIMINNALLISET ALUEET JA KASVUVYÖHYKKEET SUOMESSA (ToKaSu)

TYÖPAJATYÖSKENTELYN PURKU

Valtteri Laasonen MDI, Janne Antikainen MDI, Satu Tolonen MDI,
Antti Rehunen SYKE, Kimmo Nurmio SYKE, Ville Helminen SYKE

Työpaja | 13.6.2016

MDI

Neljä ryhmää

- 1. Toiminnalliset alueet**
- 2. Kasvuvyöhykkeet**
- 3. Yritysten sijoittumispreferenssit ja asuinpaikkavalinnat**
- 4. Kansainvälinen tarkastelu**

1. TOIMINNALLISET ALUEET

Onko toiminnallisten alueiden määrittely onnistunut (tulosten validointi)?

Mitä määrittelyssä tulisi ottaa huomioon jatkotyössä?

Miten virtoja toiminnallisten alueiden välillä voidaan tutkia?

Menetelmät toiminnallisten alueiden rajaamisessa

- Validointi herkkyysanalyysin avulla arvioimalla saadaanko eri menetelmillä samanlaisia tuloksia
- Miten toiminnallisten alueiden keskusten rajaaminen vaikuttaa tuloksiin
- Miten saatavilla tietopohjasta löytyy vastauksia tässä työssä oleellisiin kysymyksiin
- Vaikka työssäkäyntitieto ei ota huomioon työnteon muuttumista, se kuvaa alueiden välisistä vuorovaikutusta
- Kasvuvyöhykkeen vaikutuksen arvioinnissa on katsottava, onko samanlaisten ja saman etäisyydenpäässä suuresta kaupunkikeskuksesta sijaitsevien kuntien kehitys erilainen siitä riippuen, sijaitsevatko ne kasvuvyöhykkeellä tai niiden ulkopuolella
- Tarvetta tunnistaa myös pienempiä ja heikompia vyöhykemäisiä alueita, millä mittausvälineillä?

Rajaamisen näkökulmat ja valinnat

- Tarkasteltavien toimintojen ja aineistojen valinta, mitä virtoja tutkitaan, esim. logistiikkavirrat ja ihmisten virrat
- Kenen näkökulmasta toiminnallisuutta tarkastellaan, suuria eroja hyvätuloisen työssäkäyvän ja vähätuloisen työttömän välillä
- Toimialoittaisessa tai sosioekonomisten ryhmien mukaan tehdyissä tarkasteluissa on eroja alueiden koossa

Alueiden toimivuus ja merkitys

- Osassa kiinteä toiminnallinen kokonaisuus, osa voi vuotaa reunoiltaan
- Osa alueista toimii yhden keskuksen ympärillä, osa on monikeskuksisia, joissa pienemmillä keskuksella paikallisesti tärkeä asema
- Alueen merkitys näkyy ja syntyy siinä, miten puhutaan alueista ja miten synnytetään uusia ajatuksia alueista ja käytävistä
- Pienillä keskuksilla voi olla suurempi merkitys aluerakenteessa kuin mikä näkyy määrällisissä mittareissa

Onko toiminnallisten alueiden määrittely onnistunut (tulosten validointi)?

Mitä määrittelyssä tulisi ottaa huomioon jatkotyöstössä?

Miten virtoja toiminnallisten alueiden välillä voidaan tutkia?

Toiminnalliset alueet eri mittakaavatasoissa

- Tarve katsoa toiminnallisia alueita ainakin kolmessa mittakaavatasossa: kasvuvyöhyke ja suuraluetasolla, kaupunkiseudun vaikutusalueen tasolla ja paikallisella tasolla kaupunkiseudun sisäisen rakenteen tasolla
- Piiloon jäävien paikallisten vaikutusalueiden kuvaaminen

Toiminnallisten alueiden erilaisuuden esille tuominen

- Toiminnallisten alueiden vaihtelua ei tule hävittää pakottamalla niitä samaan muottiin
- Alueita voidaan profiloida eri tavalla ottaen huomioon myös laadullisia kysymyksiä
- eri seuduilla erilaisia ominaisuuksia esim. elinkeinorakenteen mukaan

Muuttuvat palvelut eri hierarkiatasoilla

- Palvelukeskuksia monella eri tasolla: lähipalvelut kuntatason taajamassa, seutukeskukset ja suuremmat kaupunkikeskukset
- Miten seututason keskukset kytkeytyvät toisiinsa?
- Palveluissa nopeita muutoksia digitalisaation myötä, vain tietyt hyvinvointipalvelujen kaltaiset palvelut säilyvät pääosin fyysisinä palveluina
- Lähipalvelujen merkitys säilyy, mutta seututason palveluja hankitaan paljolti verkon kautta

Tulevaa kehitystä käsittelevän tiedon tarve ja muutosten tarkastelu

- Nykytilaa koskeva tieto ei riitä esim. liikennejärjestelmäsuunnittelussa, vaan tarvitaan tulevaisuutta koskevaa tietoa
- Taustalle tarvitaan tarkasteluja toteutuneista muutoksista, joiden pohjalta voidaan tehdä trendiennusteita, mutta kaikkia trendejä ei voi yksioikoisesti jatkaa tulevaisuuteen
- Ilmiöt muuttuvat eri tahtia, osa muutoksista koetaan aiempaa nopeammiksi
- Toiminnoissa ajallista vaihtelua ja vuodenaikaisuutta

Onko toiminnallisten alueiden määrittely onnistunut (tulosten validointi)?

Mitä määrittelyssä tulisi ottaa huomioon jatkotyöstössä?

Miten virtoja toiminnallisten alueiden välillä voidaan tutkia?

Mekanismien tunnistaminen pohjana

- Oleellista tunnistaa mekanismeja, jotka ovat vaikuttaneet toiminnallisuuden syntyyn ja kehittymiseen ja joiden kautta voidaan vaikuttaa toiminnallisiin alueisiin
- Lisäksi täytyy tarkastella miten mekanismit muuttuvat ja millaisia niiden draiverit ovat tulevaisuudessa
- Voidaan luokitella tekijöitä sen mukaan, miten niihin pystytään vaikuttamaan ja myös sillä perusteella, miten nopeasti ne muuttuvat

Politiikkalinjausten vaikutukset

- Toiminnallisten alueiden tulevaan kehitykseen voidaan vaikuttaa politiikkalinjauksilla
- Työmatkakulujen verovähennykset, joukkoliikennetuet ja sote-ratkaisut vaikuttavat toiminnallisiin alueisiin, samoin isot infra-ratkaisut pitemmän aikavälillä
- Liikkumisen kustannukset ja aikabudjetti asettavat rajoja toiminnallisille alueille
- Riittävän suurten työmarkkina-alueiden kehittyminen vaikuttaa työvoiman saatavuuteen ja tätä kautta kuntien tuloihin
- Poliittikkatoimien tulisi olla sopusoinnussa vyöhykkeisyyden kanssa

Skenaariot ja simulointi

- Tulevaisuuden pidemmälle menevä skenariointi ja simulointi edellyttää ymmärrystä mekanismeista ja on pääosin jatkotöiden sisältönä
- Tulevan kehityksen simulointi edellyttää väestön ja työpaikkojen tulevan sijainnin ja jakauman hahmottamista
- Aluerakenteen kehitystä kuvaaviin malleihin voidaan tehdä ruuveja, joita säätämällä saadaan erilaisia tulevaisuuskuvia
- Strateginen visiointi on myös hyvin poliittista: miten saadaan laaja hyväksyntä sille, mitä oletetaan tapahtuvaksi

2. KASVUVYÖHYKKEET

Miten kasvuvyöhykkeet ovat tällä hetkellä mukana valtakunnallisessa alueiden kehittämistyössä ja meneillään olevissa uudistuksissa?

- Alueiden kehittämistyössä vyöhykkeet ovat eläneet jo pari vuosikymmentä, mutta ”sanat eivät ole tulleet teoiksi” ja vieläkin pyritään osin vanhojen ajatusten äärellä.
- Suomalainen aluepolitiikka ei ole aikaisemmin tunnistanut kovin vahvasti kasvuvyöhykkeitä eikä vyöhykkeet ole olleet perustana kehittämistyölle. Nyt tilanne on hieman parempi ja valtakunnalliset kirjaukset ovat vahvemmat ja merkitys paremmin tunnistettu.
- Pohjana on edelleen (fyysinen) saavutettavuus, joka on laitettava kuntoon ja sitten kiinnitettävä huomio muihin esteisiin etäisyyden voittamiseen.
- Käytännön toimijoiden (kaupungit, korkeakoulut, muut julkiset organisaatiot sekä yritykset) temaattiselle yhteistyölle on luotu pohjaa tähän mennessä jo useilla eri toimilla ja ohjelmilla, jotta strategisen tason linjaukset ja kasvuvyöhykkeiden kehittämistyö tavoittaa ”toiminnan tason”.
- Kehittämisyöhyke rakentuu kahden riittävän vahvan ja vetovoimaisen keskuksen välille (yhdistää kaksi vahvaa, ei voi hiipua johonkin ”välille”)

Miten vyöhykkeiden kehittämistä tulisi tukea (AIKO-panostuksella tai muuten)?

Vyöhykkeiden kehittämisen on tapahduttava kahden näkökulman kautta:

- **Tietopohjan vahvistaminen** tarkoittaa nykyistä parempia ja systemaattisemmin kerättyjä eväitä poliittiselle keskustelulle, miten toiminnalliset alueet rakentuvat ja kehittyvät sekä millaiset mekanismit niihin vaikuttavat. Tältä pohjalta voidaan katsoa, miten vyöhykkeitä voidaan rajata ja kytkeä toimiin mukaan sekä millaiseen kehitykseen on ”varaa” erityisesti valtion isojen investointien näkökulmasta. Tietopohjaan perustuen tulee rakentaa yhä pidemmän tähtäimen visiota ja näkymää alue- ja liikennejärjestelmän kehittämiseen ja voimavarojen suuntaamiseen (vrt. Ruotisen malli) sekä toisaalta nähtävä nopeat muutokset ja löydyttävä joustoa tarpeen mukaan.
- **Etäisyyksien voittaminen.** Vyöhykkeiden kehittämisen perustana tulee olla laajasti ajateltuna etäisyyksien voittaminen (vyöhykkeiden sisäinen ja ulkoinen; taustalla ajatus vahvemmissa agglomeratioeduista). Perustan luo fyysinen saavutettavuus infraa kehittämällä, mutta yhä enemmän tarvitaan uusia tapoja hahmottaa vyöhykkeitä ja nähtävä vyöhykkeiden kehittämisessä yli perinteisen liikenneinfran (ml. esim. digitaalisuuden merkitys, uusi työ ja liikkuminen).

Lisäksi vyöhykkeiden kehittämisen on perustuttava kansallisen ja alueellisen tason toimijoiden intresseihin ja yhteiseen sitoutumiseen

3. YRITYSTEN SIJOITTUMISPREFERENSSIT JA ASUINPAIKKAVALINNAT

Kuinka kilpailukykyä ja houkuttelevuutta kannattaisi hankkeessa tutkia? Keskeiset vinkit kehittämiseen?

Yrityksille suunnattu kysely:

- Kohdejoukko:
  - Minkä kokoisista yrityksistä ollaan kiinnostuneita? Pienet 1-9 hengen yritykset vs. suuret yritykset. Sijoittumisen syyt eroavat.
  - Tärkeää olisi selvittää (5 vuoden sisällä) sijoittumispaikkavalinnan tehneiden yritysten näkemys
  - Minkälaisille yrityksille vyöhykesijainnilla on väliä?
  - Kiinnostavaa olisi tietää kansainvälisen omistuspohjan yritysten sijoittumisperusteet
  - Maaseutuyritykset kiinnostavia kansainvälistymisen suhteen, MMM:stä saa tietoa
- Mikä on potentiaalisten vetovoimatekijöiden merkitys?
  - Saavutettavuus, ml. tietoverkot
  - Muiden yritysten sijainti, klusterit, kasvavat yritykset
  - Osaaminen ja työvoiman saatavuus -> kytkös asuinpaikkavalintoihin
  - Toimitilojen (ja asumisen) hinta
  - Mielikuvien merkitys

Kuinka kilpailukykyä ja houkuttelevuutta kannattaisi hankkeessa tutkia? Keskeiset vinkit kehittämiseen?

- **Käytännön vinkit kyselyyn:**
  - Kyselyn on toimittava mobiililaitteilla, oltava ytimekäs ja selkeä (erityisesti käsitteet)
  - Kysymysten suhteen on tarvetta tietyille vastaajaryhmille kohdennetuille kysymyksille
  - Jo tehdyt selvitykset kartoitettava (mm. kauppakamari ja Suomen yrittäjät)
- **Politiikkasuositukset**
  - Erikoistuminen, eri painotukset eri vyöhykkeillä
  - Infran kohdentaminen kasvuvyöhykkeille?
  - Yritykset mukaan sopimusmenettelyihin – vaikea tehtävä
- **Keskustelua asumispreferensseistä**
  - Millaista on tulevaisuuden asuminen?
  - Miten työssä käyminen muuttuu?
  - Julkisten ja yksityisten palvelujen saavutettavuus perusedellytyksenä
  - Suomessa on avoimia akateemisia työpaikkoja, joille ei ole tekijöitä – alueet eivät ole tarpeeksi houkuttelevia, voisiko tähän pureutua?
  - Pitääkö paikkansa, että yritykset seuraavat osajia? (ns. Soininvaaran visio)

Yhteenvetokeskustelu

Ministeriöiden kommenttipuheenvuorot – hankkeen toteutuksen kannalta olennaiset meneillään olevat prosessit ja huomioitavat asiat

Liikenne- ja viestintäministeriö:

- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, päivitettävyyttä tärkeää
- Viestintäverkkojen roolia voisi miettiä osana työtä (käytännössä näistä asioista vastaavat henkilöt mukaan LVM:stä)
- Liikenteen kysynnän muutokset olennainen – miten voitaisiin edes vähän ennustaa?
- Haaste on, että nyt Suomessa ei ole liikennepoliittista selontekoa – Ruotsissa taas on kymmenvuotinen suunnittelujärjestelmä, jota päivitetään 4 vuoden välein

Maa- ja metsätalousministeriö:

- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja tähän kytkeytyvät valtakunnan tavoitteet
- Maaseutupolitiikan neuvottelukunta asetettu alkuvuodesta
- EUn maaseutuohjelma 2020 toimeenpano, yritystoiminnan lisääminen ja kansainvälistäminen.
- Energiavirrat ja verkot sekä ilmastopoliitikan huomiointi
- Aluestrategiat ELYjen alueilla ja nyt iso kysymys on maakuntauudistus, joka pitäisi ottaa ennakoivasti huomioon

Ministeriöiden kommenttipuheenvuorot – hankkeen toteutuksen kannalta olennaiset meneillään olevat prosessit ja huomioitavat asiat

Työ- ja elinkeinoministeriö:

- Työvoiman saatavuus, kysynnän ja tarjonnan kohtaanto – muistettava pitää mielessä
- Työskentelyn pohjalta olisi saatava konkreettisia toimenpide-/politiikkasuosituksia

Ympäristöministeriö:

- Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistus
- Maakuntaudistuksen vaikutukset

Valtiovarainministeriö:

- Maakunta- ja keskushallintouudistukset tärkeitä (tehtävät, vastuut ja roolit muuttuvat)
- Tulevaisuuden kunnan tehtävät, rajapintakysymykset elinvoimaan liittyen, mitä tekee kunta ja mitä maakunta, roolijako?
- Joustavuus tärkeää, kun tässä työssä tuotetaan malleja
- Infraverkon mahdollisuudet on tärkeä, mitä ei ole täysin hyödynnetty
- Poliitiikan tempoilevuus on ongelma yrittäjille ja sijoittajille ja jos voitaisiinko yritysten puolesta kasvunesteet tuoda esille, mitä voidaan muuttaa